

51. szám. 1868. Decemb. 17.

HAZÁNK

S A

KÜLFÖLD.

Szépirodalmi, ismeretterjesztő és társaséleti
KÉPES HETI KÖZLÖNY.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

SZERKESZTŐ:
SZOKOLY VIKTOR.

KIADÓ-TULAJDONOS:
az „ATHENAEUM”
R. TÁRSULAT.

A képeket kitünőbb művészeink rajzolják s metszi RUSZ, K.

Előfizetési föltételek:

Pestre vagy vidékre, postai küldéssel vagy házhoz hordással,

egész évre	6 frt — kr.
félévre	3 frt — „
negyedévre	1 frt 50 „

Előfizethetni minden postahivatalnál.

Hirdetmények díja: 3 hasábos petitsor egyszeri hirdetésnél 5 uj kr. Bélyegdíj külön 30 uj kr.

Az előfizetések s a hirdetményi illetékek a kiadóhivatalba (Barátok-tere 7-dik sz.)
a kéziratok pedig a lap szerkesztőségéhez (Dohány-utca 1-ső sz.) bérmentes
levelekben intézendők.

PEST, 1868.

NYOMATOTT „AZ ATHENAEUM”
(EZELOTT EMICH GUSZTÁV-FÉLÉ)
NYOMDÁBAN.

Mai számunkhoz egy negyediv melléklet van csatolva.

TARTALOM.

Cikkek: „Az új honvédsereg főparancsnoka.“ — „Évek előtt.“ (Kéltémény.) *Szemere Miklóstól.* — „Kaland egy őrlítettél.“ (Elbeszélés.) — „Erdélyi képek.“ (XXIII. Az almási barlang a Székelyföldön.) *Szathmáry Károlytól.* — „A svájci népgyűlések.“ — „Bajony János végrendelete 1568-ban.“ Közli: *Sáskely Sándor.* — „Egy hét története.“ *Vadnay Ká-*

rolytól. — „Vegyes közlemények.“ — „Irodalom s zenészet.“ — „Szerkesztői üzenetek.“ — „A kiadó hivatal üzenetei.“ — „Ujdonságok.“

Képek: A magyar honvédelem főparancsnoka. — Kaland egy őrlítettél.“ — Az almási barlang a Székelyföldön. — Svájci népgyűlés. — Családi kép.

Irodalom és zenészet.

— (A *Csongery Antal által szerkesztett „Budapesti Szemle“*) ez idői 8- és 9-dik füzeté most jelent meg, szokás szerint a magas műveltségű olvasót teljesen kielégítő tartalommal, melyből különösen Peterdi Gábotól „A magyar kir. kincses uradalom gazdasági kezelése.“ P. Szathmári Károlytól „A regény elmélete.“ Arany Lászlótól „A crédit mobilier története.“ Renan után B. K.-tól „A felsőbb oktatás Franciaországban“ s Szász Károlytól „Az angol királyi könyve“ című főbb cikkeket említjük fel.

— („*Hasznos mulattató gyermekek számára*.“) írta Bonyhai Benjamin. Gyermekeknek való hasznos és olcsó könyvecske ez, csinos elbeszélések, köszöntések és talányokkal.

— (A *karácsonyi és újévi ünnepekre*) Laufer Vilmos kiadásában két pompás, kemény táblába kötött könyv jelent meg gyermekek számára, számos színezett képpel illusztrálva mindegyik. Az egyik b. Uckermannától „*Elbeszélések és Vaddiszkalandók*“ nagyobbabbska gyermekek számára; ára 1 ft 80 kr; a másik: „*Más kárán tanul a magyar*.“

kisebb gyermekek számára; szövegét Ney Ferenc, színes rajzait pedig Szemlér készítette; ennek ára 2 ft.

— („*Tíz korszerű zsidó szónoklatra*“) hirdet előfizetést 1 frtjával Friedlieb Ignác Bécsben, (Leopoldstadt, Antons-gasse. Nr. 5. III. Stock.) E szónoklatok dr. Jellinek Adolftól, a bécsi izr. község hitzónokától erednek, s azokat magyarra maga a kiadó fordítá, ki irodalmunkkal már régebb idő óta foglalkozik.

— („*Két vigjáték*“) cím alatt egy kötetben megjelent Laufer Vilmos kiadásában Berczik Árpádnak a népszínpadon adott „*Fertály mignádok*“ és a közelebb színrekerült „*A népszerűség*“ című műve, melyekről lapunk „Egy hét történetében“ bővebb megemlékezés történt színrekerülésük alkalmával. Ára az egy kötetnek 1 ft.

— (Táborosi és *Paroch pesti műárusoknál*) most jelent meg: „Békés-csabai pengető nóta“, zongorára szerző Herdy Ferenc; ára 40 kr. — „Az 1848-diki honvédek harcemeleke.“ énekre zongorakísérettel szerző Herdy Ferenc. Ára 80 kr.

Szerkesztői üzenetek.

— *Dérecsénbe:* Sz. A.-nak. Sajnáljuk, hogy ez nem a másik előtt jutott kezünkhöz; így is köszönjük. Ohajtását teljesítjük.

— *Szarvasra:* S. S.-nak. Nagyon nekünk való.

— *N. Kőrösrre:* T. I.-nek. Iskolai gyakorlatát tekintve, van benne egy kis jó, mi azonban még nem jogosítja föl a nagy közönség előtt való megjelenésre.

— *Páriára:* S. L.-nak. Arról a „különös lényről“ szóló tudósítás a „Hazánk s Külföld“-ben fog megjelenni. Átálában kérjük önt, hogy egészen átalános érdeki, vagy ellenkezőleg oly közleményekkel szíveskedjék szerkesztőség-

günket fölkeresni, melyek különösen ránk, magyarokra vonatkoznak.

A kiadó hivatal üzenetei.

— *Eladó* a „Hazánk s Külföld“ egy 1867-dikei teljes évfolyamú példánya 2 kötetbe kötve, 7 ft. 60 kr-ért, postai utánvét mellett. Megrendelhetni t. Mátias János urhoz (Tésre, u. p. Veszprém-Palota) intézendő levél útján.

Ujdonságok.

— (Figyelmeztetjük tisztelt olvasóinkat, különösen a t. előfizetőgyűjtőket) testvér-lapunknak, a baloldali irányú „*Heti Postának*“ mai számunkhoz mellékelte új előfizetési ivére, s különösen a t. gyűjtők számára tett rendkívüli kedvezményekre.

(„*Huszár-bravúr*“ című) pompás mű-mellékletünket folytonosan expedálja kiadóhivatalunk azon előfizetők részére, kik a csomagolási 30 krt már beküldötték, ezért a reklamátiókat csak akkor kérjük elküldeni, ha már jelentettük, hogy mindenki

számára elküldetett a kép, ki igényt tarthat hozzá s az még sem jutott volna kézhez.

* (Az *udvari estélyen*), mely e hó 11-ikén volt, királyné ő felsége Jókai Mórral is huzamosban társalgott. „Régen óhajtottam önt személyesen megismerni,“ mondá neki. — Műveit régóta ismerem, s azok közt legszebbnek tartom a „Karpáthi Zoltán.“ — „Nagy kitüntetésnek veszem — felelé Jókai, — felséged o magas nyilatkozatát, ki különben is háromszor tisztelője vagyok: mint királynőnek, mint nőnek és mint irodalmunk pártolójának.“ Ő felsége aztán kérdé tőle: „Megjelent-e önnek legutóbbi munkája, melyet a Honba írt? Töredékesen nem szeretem olvasni, s szívesebben olvasom, ha az egész mű megjelenik.“ Jókai kikérte a kegyet, hogy majdan — ha meg-

Negyedik évi folyam.

51. szám.

December 17. é. n. 1868.

Az új honvédség főparancsnoka.

Bár lefolyt országgyűlésünk engedékenysége kiábrándította a nemzetet azon jogos s maga a | lönített magyar hadserege lesz, mely nélkül függetlenségünk csak ábránd, mely nélkül — idegen

József főherceg, a magyar honvédelem főparancsnoka.

többség által 1861-dikei föliratával támogatott roményéből, hogy Magyarországnak — mint önálló, más országtól nem függő állammak — elkü-

zászlók, idegen vezérlet s idegen nyelvű vezénylet alatt — a jövő háborúban hazánk déleleg ifjúsága ismét lelkesültség nélkül, elhulló áldozat-

ként, a diadal reményével nem birva, fogja vérét ontani: mindazáltal a honvédelmi törvény szentesítése s az új honvédség főparancsnokának kinevezetése legalább arra nézve nyújt biztosítékot, hogy apáink ez ősi hona megtámadtatása esetén: a három színű lobogó, magyar vezénylet s magyar érzéssel vezér alatt harcoló kis honvédsereg bizony ezrek élete árán sem fog átengedni a négy folyó és a Kárpátok közt levő ország területéből egyetlen talpalatnyi földet sem.

Itt közlött arcképünk a magyar honvédség főparancsnokát, József főherceget mutatja be az olvasónak, kit magyarnak tekintünk születése, neveltetése és érzelménél fogva. József főherceg most 35 éves fiatal férfi, Józsefnek, a nagyérdemű nádornak harmadik feleségétől, Mária Dorottya württembergi hercegnőtől Budán született s ott és apja magyar birtokain nevelkedett fia, a szerencsétlen pályájú és végű István nádor öcsese. A kik a negyvennyolcas évek előtt a budai vár gimnáziumában járták iskoláikat, még élénken foghatnak emlékezni a csinos és élénkverű nádorfiúra, ki ép oly magyaros, mint polgárius neveletésben részesülvén, a mostani királyi (akkor ná-

dori) palota kertjében nem egyszer keveredett játszó csoportjaik közé, míg Al-Csúthon a földmivesek gyermekei egész bizalmasan csak Palatinus Jóskának nevezték.

Árvaságra jutván s gyámja nevelése alá, a katonai pályára lépett; de a „nehéz idők“ alatt is életének legnagyobb részét szülő hazája határai közt tölté, s ezredével hol Kecskeméten, hol Veszprémben, hol más tősgyökeres magyar vidékeken állomásozván, nemcsak népünk ritka örömei és gyakori büjében osztozott, de egyszersem alkalma nyílt hazája politikai érzelmeivel, a nemzet óhajai és jogos reményeivel s mindazon tényezőkkel megismerkednie, melyek honfitársai milliósok szellemi és anyagi jövőjét fölvirágoztathatják.

Ezelőtt néhány évvel Klotildát, szász-köburggóthai hercegnőt vette nőül, kivel — s kis leánygyermekével — azóta ideje legnagyobb részét hol Pesten, hol al csúthi birtokán tölté, magyar szokások szerint élve s magyarosítva még külföldi nejét is. Adja isten, hogy új pályáján oly süker koronazza működését, mint egykor fősnéges apját, ki nemzetünk ébredése korszakában annak egyik leghivőbb támasza volt.

Évek előtt . . .

Mint jelenem, oly gonosz volt
Nem rég múltam is már, s ime!
Néhány évsor! s lelkeimnek már
Oly igézőn tűn elébe!
Mintha éltem akkor sokkal
Boldogabb lett volna még!
Zöldebb a föld, pirosabb a
Csillag, kékebb fenn az ég.

E bús kor is vérig gyöttri
Lelkemet, s haj! mintha látnám,
Ez is ép oly nyájas, vonzó
Lesz majd néhány év lemultán. —
Mit ér, hogy megaranyszod
Csalfa tündér: képzelet!
Borús múltam, mint napfényre
A sötét, bús felleget.

Ürömkelyhem minden esőppje
Oly keserű mostanában!
Mit ér, hogy majd így szólasz később:
„Édes méz volt a pohárban!“
Hogy a letűnt gyötrelmeket,
Szebb alakban rajzolod,
Zöld repkényvel, iszalaggal,
Borítva be a romot.

Ne altasson hazug ajkad,
Szebb múltammal hitegetve:
Csillogása mi más volt, mint
A fapudva halvány redve!
A lombokon, miket rája
Igéző blüvöd teremt,
Az öröm, e tarka szárnyú
Madár, csak múltón pihent.

De te újra panaszkodol
Szív! be sok bajom van véled!
Bohó gyermek! a jelent, az
Ifjabb, a rég múlthoz méred.
Nem szégyelled-e, hogy rajtad
A cinege is kitesz!
A hőlepte száraz ágon,
Halld, mily vígan zengedez!

Hah, bús jelen, te rút banya!
Jer! behűnyom mindkét szemem,
Be kell hűnynom, hogy elfonyadt
Derekad átölelhessem,
Megfijodol évek múlva,
Képzetemnek esetén, —
Akkor szépjülsz meg kinomra,
Mildön — nem vagy már enyém.

Szemere Miklós.

Kaland egy őrülttel.

— Elbeszélés. —

Winter Péter Michiganban, Amerikában, egyike volt az első gyarmatosoknak, merész, szilárd férfiú, oly állományból állítva össze, melyre szükség van egy új, vad föld elfoglalásánál, annak saját akarata alá hajtásánál. Hajléka a Fehér-folyó mellett állott és mielőtt az évek hosszú sora vonúlt volna el feje fölött, teremtő keze és szorgalma által egy jó darab földet a legbarátságosabb ültetvénynyé alakított át. Életét megosztva a mezőn és erdőn tölté, bár ez utóbbi iránt több előszeretettel viseltetett, mint az első iránt s fegyveres társaságát jobban kedvelé, mint az ekét. Családjá egy nő és két gyermekből állott. Winter Susanna a 35-ik évet még be nem tölté s bár a vadon erdőben lakott, szelid erkölése az ő sajátos finomsága és gyöngédségéből mitsom vesztett s jelleme jobb novelésre engede következtetni, mint minden valóban részesült. Andrew, egy csinos kis fiú, hat éves volt, míg a kicsi Lucy, a mosolygó s mindig játékra hangolt leányka, csak négy évet számlált.

Egy este, midőn Péter és családjá vacsoránál ülének, kinyílik az ajtó, s egy magas, óriás testalkatú férfi lép be.

— Ah, John, te vagy az? mondá Péter, midőn látogatóját felismerte.

— Igen, — mondá a jövevény, mialatt a tűzhelyhez sompolygott.

— Hogyan, John, ismét részegen? mondá a vadász szemrehányó hangon.

— Péter, tizenégy nap óta részeg vagyok! kiáltott a férfi, mialatt vad röhögés közt idestova tántorgott, valószínűleg azért, hogy elhagyják neki. — Adj ágyat, te vén logény!

— Valóban, önnek ágyra van szüksége, John; hanem nem akar előbb valamit velünk enni? — kérde a háziasszony.

— Ah! — Winter Susanna? enni! — persze hogy akarok. S leült az asztalhoz, hanem mindjárt meglátszott, hogy nincs étvágya s visszatántorgott anélkül, hogy az ételt még csak meg is izolta volna.

Midőn a tűzhely párkányán fentartotta magát, táskájából egy palaecot huzott ki, mely azonban üres volt.

— Épen az utolsó cseppet ittam ki, mielőtt bejöttem volna, — mondá még durvább hangon. — Adj egy kortyocskát a te üvegodból, Péter!

— A te számodra nincs egy csepp sem, John.

— Egy csepp whiskey sem?

— Egy csepp sincs.

— Ilyen zsugoriság! te vén logény! Mi történt veled?

Péter közömbös választ adott, aztán igyekezett a szegény onbert rábírni, hogy menjen és foküdjék le. Észrevette, hogy minden pillanatban kábultabb s hogy a székről majd leesik. Nemsokára beleegyezett, hogy elmenjen s Péter egy szögletbe vezeté őt, hol egy deszkafal előtt bivalbőr függött, mely megott medvebőrökből készült ágy volt.

John mihamar elaludt s Péter visszatérvén, bevégzé estebédjét.

Armstrong John igen jó vadász s hű barát volt, szükség idején kész mindenkinek segítségnyújtani. — Állandó lakása sehol sem volt, hanem szállást mindenütt talált. Egy-két hétig vadászott, aztán vevé zsákmányát, elvivé a legközelebbi tanyára s vett magának rumot; ekkor aztán bekövetkezett a honylás korszaka, mely addig tartott, míg palackjából a tüzes ital ki nem fogyott.

Midőn Péter már ágyba akart menni, még egyszer megnéze vendégét, s úgy találta, a mint elhagyta.

— Halálos vétek, — mondá, midőn visszatért; — mily derék fiatal ember, ha eszénél van. — Hogy tudja magát egy férfi ennyire lealacsonyítani, meg nem foghatom.

— Szegény John! susogá Susanna.

Armstrong mind ő, mind férje iránt igen hű barátnak mutatta magát s kétszer mentette meg őket az indian kárdok és gyiloktól. Azért szerették még most is.

A vadász még szürkület előtt fölkelte s mielőtt felöltözött volna, vendégét látogató meg. John nyugodtan és mélyen aludt, bár az össze-visszahányt bőrök arról tanuskodának, hogy éjjel igen nyugtalan volt.

— Nekem el kell mennem, — mondá Péter, miután felöltözködött — s ügyeim után néztem; ha John fel találna ébredni, míg én visszatérok, jól fogod tenni, ha valami meleg italt készítesz számára s rábírod, hogy valamit egyék is. Ha esetleg whiskeyt kérne, mondd neki, hogy várjon, míg én visszatérek. Egy óránál tovább nem időzöm, tartsd addig a reggelit készen.

A férj fölvette fegyverét és eltávozott; a nő

nemsokára felkölté két gyermekét, felöltözteté s elkezdé a tüzet rakni. Azután iemetszett az ajtó mellett függő vad-cimerből néhány darabot és gondolkozott, hogy mit készítsen ő szerencsétlen vendégének.

Egy fél óra lefolyása után Armstrong is felébredt s kijött.

Susanna épen azon ponton volt, hogy őt megszólítsa, midőn azonban szemébe nézett, megborzadva hát ált. Teljes életében soha sem látott ilyen halott-halvány vonásokat; ily párducszerűen villogó vad tekintetet; ember fogait soha sem hallotta így csikorogni.

Mielőtt Susanna gyermekének felelhetett volna, kinyílt az ajtó s Armstrong lépett a szobába; jobbában széles vadászskék, baljában kötelet tartott. A küszöbön maradt s vadúl jártatá szemeit a szobában, (a vadászháznak csak egy szobája volt) szemei vad tűzben égtek, ajkai vérnélküliek s egymásra szorultak, haja mint a tüske állott fel magas homloka felett.

— Ti félték tőlem, ugy-e? — susogá borzasztó idegenszerű hangon, mialatt kötelét a földre dobta s a kést erősebben sz ritá markába.

— Nem, nem, John, — mondá Susanna oly elfogulatlanul, a mint csak lehetséges volt, mert

Kaland egy örülltel.

— John! mondá végre, — mi baja önnek?

Ez ránézett, aztán a gyermekekre, de egy hangot sem szólt.

— Akar valamit enni, John?

Ismét reá, aztán a gyermekekre meredt s végre kirohant az ajtón.

— Ne félj Lucykám, — mondá az anya, midőn gyermekei ruhájába csimeszkedtek. — John igen jó ember, ő nem fog téged bántani, ő most csak beteg.

— De ő oly borzasztón nézett rám, mama, oh milyen nagyon beteg lehet!

szive oly hevesen s aggályteljesen dobogott, hogy már-már megrepedni készült. — Én egy cseppet sem félek, mert tudom, hogy ön nem fog bennünket bántani; ön nagyon szeret engem, nemde kedves John?

— Kegyedot szeretni!? felelt éles, metsző hangon; ha kevésbbé szeretném, akkor ez óhajtott világban hagynám. Hanem én ki akarom kegyedet végezni, kivinni e világból; kegyedet Winter Susanna és a kegyed gyermekeit! Ez az én kötelességem! Kegyednek meg kell halnia! meg! meghalnia!

Az örült vérnélküli ajkán fehér tajték ömlött el s arca tökéletes ördögi kinyomatot vett föl. Susanna eleinte egészen erőtlen volt, midőn azonban látná, hogy gyermekei életveszélyben forognak, anyai szeretete minden erejét fölébreszté. Azon rettenetes bizonyosság állott szemei előtt, hogy Armstrongot a részegség-okokta örültség fogta el; már ő hallott ilyen betegségről s tudta, mily veszedelmes az. Megölelte gyermekeit s elvitte a szobának legtávolabb szögletébe.

— Meg kell halnotok! — ordított az örült; — nekem meg van parancsolva, hogy titeket megöljelek!

— Nem, kedves John, ön nem fog minket megölni!

— Titeket meg nem ölni? Mily kár volna az, ha oly nyomorult férgeknek, mint ti, élni kellene! Utoljára ti ölnétek meg engem, ti vad macskák! Hát nem tudom én azt, hogy ti ellenem összeesküdtetek, nem tudom azt, hogy már évek óta fontok egy kést az én nyakamra? Igen, téged értelek, te sátán, te boszorkány. Add elő kicsinyeidet, azoknak veszem le először fejeiket s ugy a tiedet!

Midőn Armstrong ezeket mondá, a megrettent csoport felé lépett. Susanna mindenfelé tekintgetett, de a menekülésre nem talált utat; a szobába csak egy ajtó vezetett, melyet az örült nyitva hagyott ugyan, hanem mit használt ez, midőn az ajtó és köztük állott fenyegető helyzetében. Az ablakok, számszerint három, a padozattól magasan s azonfelül a vadaktól óvakodás tekintetéből vasrácsozattal is oltávták. Fegyver, melylyel magát védelmezhetné, közelében sebol. És aztán mit is használt volna a védelem Armstrong ellenében, ki a környék legerősebb embere volt.

— Kogyelem! kiáltá a nő, midőn a dühönc neki rohant.

— Ördög! — rikácsolá mérgesen, összeszorított fogai közül.

Mig szólott, baljával egy csapást mért a nő mellére, mit, habár ki is került s az ütés vállára esett, mégis a földre rogyott. A bátor nő nem gondolt fájdalmára. Gyermekeinek hangos s kétségbeesett visitása, olvogyülve az örült átkozódásaival, a bátorságnak minden szikráját felgyújtá benne s pillanat alatt ismét talpon volt; körülnézett s míg a több mint halálaggodalmas nőnek ajkáról egy elfojtott kiáltás lebbent el, pár lépéssel előbbre tántorgott; s állva maradt. Az örült a nyitott ajtóban volt, hol először állott; a kis Lucy t magass térdei közé szorítá s a gyermeket hosszú, bomlott fürteinél fogva tartá. A ki-

esike e küzdelemben felemelte kezét, Armstrong pedig hajával összekötötte. Midőn az anya felpillantott, a gyermek feje hátra volt hajtva, fehér nyaka felfordítva s a kés épen akkor villant meg a borzasztó tény véghezvitelére! Még egy pillanats az anyának nincs többé gyermeke!

— John! — kiáltá oly kétségbeesett hangon, hogy az örült keze is megmeredt s ő felpillantott.

Az anya jól tudta, hogy a szünet csak pár pillanatig tarthat.

Az örült ajkán sűrű tajték gyült össze s szemei még vadabb lángban égtek, mint azelőtt.

Ha a nő egy mozdulatot tesz felé, a rettenetes csapás megtörténik! A nő lelkén e pillanatban egy reménységár villant át; megfoghatlan önuralom általi erő, mely eszközlí, hogy az ember a halál szemébe nyugodtan bele néz; — vidám arcot csinált s a vérszomjas emberre elkezdett mosolyogni.

— John, mondá oly nyugodtan és egyszerűen, mintha a legvidámabb társalgást folytatná vele, — azt nem jól cselekszi ön! engedje, hogy én tartsam a gyermeket s ugy vágja le fejét. Nem jobb lesz az így?

— Természetesen! — viszonzá John, a legnagyobb megnyugtatóssal.

— Oh mama, ne ölj meg engem! — kiáltá a gyermek; a leánya pedig ugy meg volt ijedve, hogy szólni sem tudott.

— Neked meg kell halnod, Andrew, mondá az anya hidegen, de szívében oly fájdalommal, melyre gondolva, hónapok után is összeborszadt.

— Most tehát tartsa őt, — mondá Armstrong s a két kis kezét Susannának parancsolá tartani.

— Már jól van, — felelt a nő; többet nem tudott mondani.

Armstrong a nyitott ajtónak háttal állt. — A mint a gyermek kezét szabadon bocsátá, a nő minden erejét összeszedve, végső erő megfeszítéssel rohant rá, mint egy böszült tigris. — Előrohajtott fejével és megfeszített karjával oly hatalmasan megtaszítá, hogy mint egy tuskó bukott hátra a kölépesözeten. E pillanatban becsapta Susanna az ajtót s letolá a nagy tölgyfa-reteszt. Ölébe vette gyermekét s ágyába vivé; a kis fiú félelem miatt majdnem eszmélet nélkül volt, mig a leánya, a kogyetlen nyomástól, melyet az örült keze közt szenvedett, egészen ájulásban volt. Mielőtt Susanna őket anyai ápolásában részesíthette volna, az örült fölemelkedett s elkezdé az ajtót zörgötni; átkozódott, esküdözött; káromkodott és zörgötte az ajtót egész erejéből, de az erős retesz erőlködéseinek nem engedett. A rozskető nő

nem szólt, mert nem is birt szólani. Armstrong végre felhagyott erőlködésével s eltávozott. Susanna egy ablakhoz sietett s öt valóban távozni látta. Midőn ismét visszatért, fejsze volt kezében. Az örült most a legdühösebb tagjártatások közt esküdött meg, hogy mindenkinek ketté hasítja fejét, ha neki az ajtót ki nem nyitják. Susanna egy szót se szólt, hanem szívében imát rebogott az istenhez, hogy férje haza jöjjön. Az éles fejsze ütési nem sokára hangzottak az ajtón; az anya gyermekoi mellé rogyott s várt. — Végre, a kunyhó földjére nagy darab forgácsok hullottak, — még egy ütés, — még egy — és még egy — s a retosz ketté van hasítva. Midőn az ajtó becsott, a kétségbeeséstől örült nő egy, a lelket átfuró kiáltást hallatott, az ágyra rogyott s gyermekeit szívére szoritá.

De hallga! mily zörej az? Az örüllnek nehézkes lépteit — azután megint egy könnyű, mintegy lebegő lépés, — azután mély, megreszkedtető hang, mint egy tompa ütés — s végre megrázkódása a kunyhónak, mintha talajára súlyos test esett volna.

— Susanna, nóm!

Föltékontott s férjét látta. Kitérta karjait s halványan, hidegülden, erő és élet nélkülődött koblére. A férj gyöngéden tette őt ágyára s a félholt örültnek kezeit és lábait a még földön fekvő kötéllel erősen összekötözté.

Midőn a kis Andrew beszélni tudott, mindent elbeszél atyjának, a mire emlékezett; Susanna mégis nemsokára annyira magához jött, hogy a

történeteket férjének mind elbeszélhette. — Péternek először szándéka volt Armstrongot elzáratni; miután azonban a dolgot jól fontolóra vette, elhatározta, hogy házánál fog felette örködni, míg tökéletesen magához nem tér. S ezt tette is. — Harmad napra a szegény eszelős ismét józan volt s elmehetett. Miután Péter mindent elbeszél nekik, a mit véghezvitt, kinyitotta az ajtót s elbocsátá. — John egy szót sem szólt, hanem lehajtott fővel s kezeit homlokára kulesolva távozott.

Azon napnak évfordulóján, melyen Péter és családja az estebédnél ültek, megnyitá az ajtó s egy vadász lépett be. A gyermekek ijedtségükben hangosan felsikoltottak, a fiú atyjára kapaszkodott s a lányka anyja védelme alá futott.

— Armstrong John! kiálta Péter, a nyilt férfi arera pillantva.

— Igon, Péter! válaszolt a jövevény. — Az öreg John; de ha ismét fogsz tudni szeretni, mondd gyermekeidnek, hogy ne féljenek. Mondd meg nekik, hogy Armstrong Johnnak ajkát nem érintette pálinka azon naptól fogva, midőn őt utolszor látták s mondd meg nekik azt is, hogy nem is fog inni többé soha, míg csak él s öntudata lesz. Mondd meg ezt nekik Péter, mondd!

A következő estén Armstrong John a lobogó tűz mellett ült s a gyermekek térdein lovagoltak; anyjuk elbeszélte nekik, miut mentette meg John bácsi az ő és atyjuk életét kétszer is, azért hálával akarván lenni régi jószágáért s támaszkodva azon bizalomra, mely a jelenlegi férfiú lényét átlengeté, elfeledték örültségének borzasztó óráját.

Erdélyi képek.

XXIII. Az almási barlang a Székelyföldön.

(Csodálkozó vagy a barlang előterme. Erődítmények. A belső üregek. Tatár ostromok. Csata tornya. A kis tö-esír. Földi székely hűdök.)

Báró Orbán Balázs. „A Székelyföld leírása” című kitünő munkája első kötétéről irodalmi rovatunkban már megemlékeztünk. Most annak száz meg száz változatos tárgya közül itt az almási barlang ismertetését adjuk, melyből az olvasó egyszermind következtethet az egész műre.

Függélyesen hanyatló szikla-falak közt ezor lábnyi mélységben az összeszorított Vargyasnak zugása viszhangzik, — írja szerzőnk; — a nagy-szerű hegyrepedésnek csigaszerűleg kanyargó meredek oldalából sötét barlangok üregei tátongnak; kétfelől óriási sziklahegyek emelkednek féltelmes magasságig.

A baloldalt *Mál*-nak, a jobboldalt *Erős*-nek és *Böcsök-Mál*-tetőnek is nevezik; gyönyörű és füstölőleg nagyszerű ezen mészkőhegyek alakja; meredek, ember léptőitől elzárt oldalalaikból konikus sziklaszálak lövelnek fel: nap sugaraiban ragyogó száz meg száz hófelér sziklatornyok, melyek a hullámszatos zöld erdők között úgy néznek ki, mint a sarktengereken uszkáló rop-pant jég-szigetek.

A patk medrét követve hatoltunk alább, azonban egyszerre az is a szorosnak egy kanyarulata által elzárulni látszik; falmeredek sziklaoldal

emelkedvén itt is fel, s midőn a bámulattól, a sok nagyszerű látvány behatásától elkábitott szemlélő széttekint, hogy e nagyszerű tönkelegből hol van a tovább hatolási út: megpillantja a balparti Üreges-sarok nevű sziklafal oldalán azon a meder színvonalától 100 lábnyi magasságban tatongó üregot, mely nyílata a híros *almási barlang*-nak; melyet a nép egyszerűen *Kölyuk*-nak nevez, de a mely régi oklevelekben *Csüdölöken* néven fordul elő, és ezen klasszikus elnevezése leginkább is megilleti, legjellegzőbben fejezi ki ezen csudás kőszoros még csudásabb barlangjának fogalmát.

És e barlang, mely ma csak gyönyörködtet, hajdan védett is, mert meg lévén erősítve, biztos védhelye volt a szomszéd faluk lakosainak. Birtoka és használata felett sokat is perlekedett Vargyas Almással: mígnem 1637-ben az udvarhelyi derékszék-

nek egy ítélete azt Almásznak nem adja. E végzés az almásiak által lerontott védfalakat újból felépíttetni rendeli, fennhagyván a vargyasiaknak is azon jogát, hogy vész idején, mint menhelyet, szintén használhassák.

A barlangba jutás nem mondható könnyelműnek, mert egy ideig sziklához támasztott rozszant létrán, azután pedig léptek által sikított meredőken emelkedő

ösvényen lehet sziklaélekbe kapaszkodva felmászni, nem teljesen mentesítve a lezuhanás veszélyeitől; mi mutatja, hogy midőn azon létrát a barlangba menekültek felvonták, akkor

oda ellenség még közelíteni sem tudhatott; de nemcsak a megközelíthetlenség biztosítja e védhelyet, hanem azon, a barlang száját átölölő lőréses fal is, melyen csak keskeny kapu vezet át, s melynek minden irányba szolgáló lőréseni át lenyillazhatták és lövöldözhatték az ostromot megkísérlni eléggé merész ellenséget.

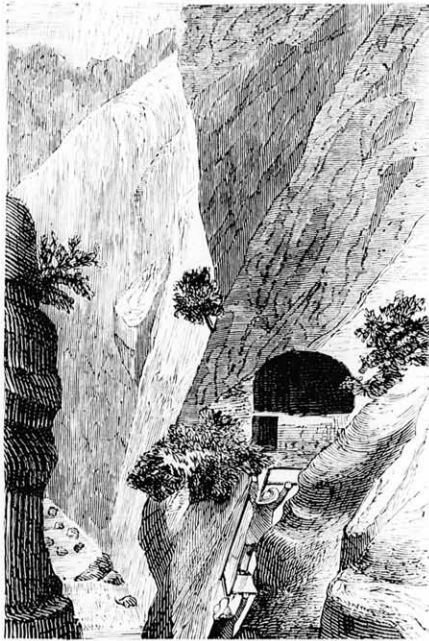
Ilyen volt védszerkezete a barlangnak, melynek még más, a szorost elzáró külső védfalai is voltak s e barlang nemcsak török s tatárjárásokor nyújtott biztos menhelyet a népeknek, hanem megtalmozta a minden török és tatárnál kegyetlenebbül dúló b. Tige osztrák tábornok ellen is, mert a Holdvilágnál győztes Udvart, 1704. február hóban Udvarhelyre rontott, s a város felülése után vidékén is oly pusztítást, égetést és öldöklést vitt végbe, hogy a szék birtokosai féltőbb holmijokkal az almási bar-

langba menekültek, s galambfalvi Sándor Pált, kénosi Sándor Pált, désfalvi Sándor Ferenct 10 fegyverrel rendelték a barlang szájának oltalmára, míg magok fegyvereseket gyűjtve, készül-

tek a végleteleg oltalmazni védhelyüket, s hogy Tige meg nem támadta — miként szándéka volt — azt csak annak lehetett köszönni, hogy Torockai István Kolozsvárt, Telek Mihály Fehérvárt fenyegetvén, azon

pontok védelmére kellett sietnie. De lássuk a védbarlangot,

A még most is ölnél magasabb védfalakba vágott szűk ajtó oly terjedelmű előterembevezetett

Az almási barlang a Székelyföldön.

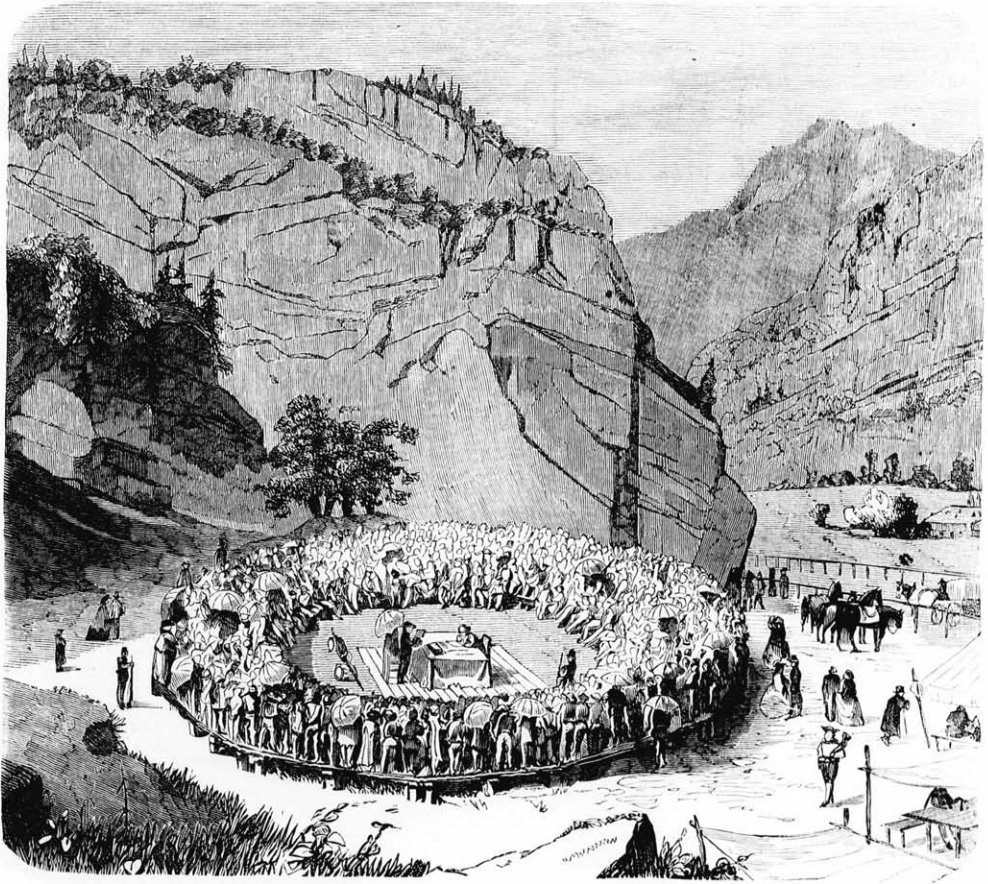

Füdtő híd a Székelyföldön.

hol könnyen elérhetne ezer ember, egy roppant egyházhoz hasonlító üregbe, melynek sziklakupoláját a természet alkotta. Sötét folyások titkos menetei nyílnak e nagyszerű előterembe, honnan baljóslatú zsbongás s oly nyöszörgő hangok hallatszanak, mintha a néphit szerint e barlangot lakó törpék takarodnának tova az ember közeledtére; s csakugyan a sötétség lakói művelék a baljós latú zajt, mert ottan a denevérek százezrei tanyáz-

pontos fölmérése szerint ezen észak-kelet irányú hegyüreg 400 öl hosszúsággal bír.

E barlanghoz sok regét köt a néphit. Dáriusnak elrejtett kincsét is itten keresi; e barlang titkos meneteit tündérekkel s törpékkal népesíti s a hamelaiakon boszút álló bűvész, sipjával elesalt gyermekeiket föld alatti utakon egész idáig hozza, kik aztán az erdélyi szászok eldőleiként települnek le.

Svájei népgyűlés. (Szövege a 810. lapon.)

nak; egy-egy kiszálló s a tórtet körülrepedő előrsük hirt viszen az ember közeledtére, s ők ösztönszerűleg húzódnak el a barlang távolibb osztályaiba.

A nép oly hosszúnak hiszi e barlangot, hogy tulsó kijáratát Csikszékbe helyezi, az innenső Údvarhelyszékben lévén. Ily nagysága csak képzelt, de valódi terjedelme is elégséges arra, hogy bámulatra ragadja a szemlélőt, mert Fekete mérnök

De ezen mulattató regéknél sokkal érdekesebb azon történelmi okmányokon nyugvó bizonyosság, hogy ezen csaknem megközelíthetlen s nehány elszánt ember által könnyen megvédhető hegyszoros közé zárt barlang, tatárdulások alkalmával sokszor nyújtott biztos menhelyet a lakóknak. Néphagyomány szerint egykor a tatár tábor egész idáig nyomult, de a barlangba húzódott székelyeket biztos védhelyükön megtámad-

ni nem morván, kiéheztetés által akarták önmegadásra szorítani. Tábort ütött azért a tatár a Mál oldalában ; már elfogyott élelme a szegény bennszorultaknak, de el a tatároké is, kik a feldult vidéken nem tudták magukat élelmezni, midőn

az éhező tatároknak, kik is látván, hogy azoknak még élelmük van, visszavonultak. Ekként ez elmés ötlet megmenté a szegény ostromoltakat.

A barlanggal szemben magas sziklaszál tornyosul fel, ezt Csala tornyának hívják ; egy versben

Családi kép. (Gyulai L. rajza, Szövege a „Vegyes“ közt.)

egy elmaradott leánynak (vén leány) azon elmés ötlete támadt, hogy a megmaradt kevés lisztet hamuval egybekevervén, óriási percet gyurt s azt szép pirosan kisütvén, hoszu rúdon felmutatta

megóvott néphagyomány szerint, azért, hogy a tatár ostromkor egy Csala nevű bátor székely ezen szikla tetőre felmászva kémelte a tatár tábort, és annak minden mozdulatait, imnen nézve figyel-

meztette társait a tatároknak cselvető távozásukra, s újból v szsarohanásukra; innen örködött sorsosainak biztonságá felett. Végre midőn az ellen valójában távozott, Csala e jó hirt oly heves mozdulatok közt tudatta társaival, hogy a mint a vers mondja:

Akkor lába alól a kő omlodoza,
Nyakraföire esvén, halállal áldoza.

De a közjőért magát feláldozott Csala nevet a nép megvédte a feledékenységtől, mert a szikla, honnan hű öre lezuhant, most is Csala tornyának hivatik, s életörténetét bármelyik pásztor el tudja regélni.

Csala tornyától északra, csaknem szomben a fennebb leirt nagy barlanggal, most alig megközelíthető magasságban van az Ugron-lyuk, hol az Ugron családnak volt védbarlangja; alább egy

másik Kis-lócsürnek nevezett barlang is öblösül, mely még a nagy kőlyukuál is sokkal megragadóbb természeti jelenség.

Lócsürnek talán azért nevezik, hogy az ide menekültek lovassága itten tanyázott, vagy talán magukkal hozott lovaik és barmaiknak istállólul szolgált, hová — bemenetele a patakmedernek csaknem színvonalára esvén — könnyen voltak fölvezethetők.

Végül megemlítjük, hogy második képecskénk azon számnélküli földött hidak egyikét ábrázolja (ez a Kükülű völgyében levő,) melyekről b. Orbán Balázs munkájában több helyütt megemlékszik s melyek ez ősmagyar nép gondosságának ép úgy, mint rendkívüli szorgalma és csínszeretének jelei. Ily földött hidak esős vagy zivataros időkben a székely nép kaszinói is szoktak lenni, hol összegyűlvén, beszélgetés, dal és sokszor tánc közt töltik az időt.

A svájci népgyűlések.

A svájci öskantonokban a régi germán-elemből jó és rossz egész a legújabb időkig igen sok maradt fön. Igaz, hogy az új svájci szövetség e kantonoknak és demokrata uralmát a szabadalmak oly körbe terelte, melyben a polgári egyenjogúság csak általános érvényes törvényekre való támaszkodás által lehetséges. A régiebb nemzedékben mégis mindig élnek az apák hagyományai és szokásai, s talán csak a most növő sarjadedék fog korunk szokások követelményeivel tökéletesen megbarátkozni.

A népgyűlések is, melyek Appenzel és Glarus öskantonokban minden évben, rendszeren tavaszkor, még mindig megtartatnak, tősgyökeres germán eredetűek. Nyilatkozatai ezek az ösnémet szabadságnak, s politikai kapcsolai a grófságok és községeknek, melyek ezt nagyrészt nélkülözik.

Nézzünk meg egy ily népgyűlést.

Egy völgy ölében tágas térségben téres emelvényt talál, melyen a tisztán demokratai államszervezetben kormányzott kantonnak első hivatalnokai foglalnak helyet. Ez az egész készülék, mely ama politikai ünnepnaphoz szükséges, melyen a nép minden évben kinyilvánítja republikánus önuralmát.

Mikor fognak e gyűlések megtartatni, minden jogosult polgár tudja, a nélkül, hogy hivatalos m ghivással adatnék tudtára. És a hegyek erős fiai eljönnek minden oldalról: le a bércekről, fel a völgyekből, pásztoringekben, lábukon faszandalokkal, vagy skárlátpiros öltönyben pusztá

ingujjal; megérkeztüket pergő dobok- s viszhangos kiáltásokkal adván tudtul. Mily egészséges s erős tündejük van ez athletai alakoknak! Hangjuk oly hatalmas, oly érces, s minden visszatartás nélkül egész mellökből jövő, hogy a svájci vagy sváb Jura tövénél született ezt megtenni legjobb akarata mellett sem tudja. Mások a népgyűlésre csoportonként, az olvasót imádkozva, élükön templomi zászlóval és a falunak jámbor lelkesze által kísértetve jönnek.

A réten levő emelvény köré gyűlnek; nagyobb körben pedig a szabad nép sorogli őket körül. Névsorra nincs szükség; magától értetik, hogy itt csak oly egyének vannak, a kik ide tartoznak, kik együtt akarnak, együtt éreznek, kik kor, birtok és polgári érdemek szerint erre joggal bírnak. Magasabb hatalom nem ellenörkődik, a tovékony rendő hivatásának betöltésére itt tért nem talál. Hamarább megtörténik az, hogy idegen köpübe tévedt néhecske megtűretik, mint hogy egy, a „kör“⁴-be nem tartozó ide bejuthasson, s onnan nem a leggyöngyödebb módon ki ne üzessék. Maga a nép itt a legjobb rendő. A körön kívül minden nyugodt viseletű néző bánatlatlul részt vehet a népgyűlésben.

A földemelvényen fekete ruhában a népfönök áll; az, kit egyik gyűlésen ezek írója látott, nemcsak világ- s életnézeteire, hanem ruházatára nézve is a régiebb korhoz tartozott: még tiszteltreméltó térdig érő nadrágot viselt, mely alatt a fekete selyem harisnyák egy pár, a legirigylon

döbök közül való lábikrát teljes kidomborodásában engedőnek látni. Nehéz sarui a fé ymázzal ismeretséget nem kötöttek, hanem az egyházi és polgári ünnepnap nagyobb tiszteletére patriarchalis módon zsirral jól ki voltak kenve. Lábfejnén két, nem megvetendő nagyságu ezüst csatt ragyogott. A korek hason nehéz óralánc kigyóztott. A férfiún népies méltóság ömlött el. A népfőnök oldala mellett a népjegyző vezetői a jegyzőkönyvet, mely diszes góth betűkkel fog kiállittatni.

Ha valamely politikai kérdést a népnek mélyebben szívébe kell vérsni, a népfőnök világias ékosszólásához segítségül egy egyházi szónok is járul. S a szószeckn megszemelelheted a kapucinus szakállas alakját, vagy a falusi lelkészt, hosszú hullámzó talárjában. Különbzen az állam és egyház közt a legbarátságosabb viszony létezik, s egymásnak segédkezet nyújtanak mindenben, mint például rendőrségi ügyekben ítéletet a világi hatóság hoz, a büntetések azonban egyháziak.

A népgyűlés mindig vallásos cselekménnyel nyitattik meg. Ha a feljogosított férfiak mindnyájan körbe gyűlekezének, és a megnyitás ideje elérkezék, a főnök leemeli fővegét s letérdel. Parancs nélkül, de mintegy vezényszóra követi példáját a gyűlekezet, és mindnyájan öt „Mi Atyánk“-ot, öt „Üdvözlég y Mária“-t s a „keresztény hitvallás“-t rebegik el. Ezer és ezer hang hatalmas morájjá alakul, minőt a tengerparton hallasz.

Aztán egy mozzanat, mint midőn egy fuvalom a buzaföldelet éri, s az egész gyűlekezet ismét talpon van. Minden szem a szószeck felé irányul — semmi nosz.

A népfőnök most megfogja az ország nagy kardját, mely az általa birt hatalom jelölül mellé támasztva állt, markolatára dől, s az állam ügyeit a „szabad nép“-nek határozat végott előterjeszti. A kanton első hivatalnoka valamint, ruházata, ugy beszédére nézve is a régibb korhoz tartozott. Az írói nyelvben nem jártas; a nép nyelvét, az országnak természetszülte szójárását b-széli. Ne ki is jó tüdeje van, s ha a gyűlekezet nem is volna ily példásan csendes, az ő beszéde mégis áthatolna az egész körön.

Ritka eset, hogy a felsőbb hatóság indítványa, előterjesztvénye a népgyűlés előtt is osztatlan tetszésben ne részesülne. Ezekben mindig igen sok van a régi szabadságból, a régi hit és hagyományokból, melyeket az apáktól örökölték, s gyormokcik és unokáiknak megmástitatnúl akar nak hátrahagyni. A szavazás mindig kéztöbbség által történik, s igen sújátságos látvány tárul szemünk elé, midőn egyszerre az egész kör légbe nyújtja kezét, melyet mindig ezer hangu tetszésnyilvánítás követ. Erre a főnök kinyilvánítja, hogy az indítvány „örvendő kéztöbbség“-gel elfogadtatott.

A népgyűlések leglényegesebb tárgyát rendszeren a szövetségfők ismétli vagy ujonani megválasztása képezi. Ha a tisztviselők meg lőnek választva, a főnök a kardot a szószeckhez támasztja, leveszi fővegét, és vele az egész gyűlés térdre esik, s záradékul ismét öt „Mi Atyánk-ot, öt Üdvözlét“, és egy „Hiszek egy“-et mondanak. A kör aztán feloszlik, s a hűn betöltött polgári kötolesség érzetében mindenki visszatér az ősi tűz helyhez.

Bajoni János végrendelete 1566-ban.

E magyar nyelven kelt végrendelet érdokességét fokozza azon körülmény, hogy az a végrendekező által sajátkezüleg, nem az akkori idő szokása szerint íródeák által, iratott. Bajony (vagy helyesobben Bajomy) a „szigetvári vértanuk“ egyike volt, s Zrínyi kirohanásakor az ő oldala mellett lelto hősi halálát; vele a Bajomy név is sirba szállt. Bajom (nagy és kis) Somogy megyében fokszik. Jelenlegi birtokosai, ha jól emlékszem, az Eszterházyak, kik mi módon szereztek meg e birtokot: adatok hiánya miatt homályban van előttem s csak gyanitom, hogy ahhoz királyi adomány útján juthattak Bajomy Zsófia utódja halála után, kit bátyja János, mint a vég-

rendeletben látandjuk, minden ingó és ingatlan birtoka örökösévé nevezett.

A nevezett végrendelet egész terjedelmében így hangzik:

„Atyának, fiunak és szentlélek istennek nevében. Én Bajony János, minthogy tudom halandó embernek magamat és halálomnál sommi sem bizonyosb dolgomat nem tudom, de halálom horáinál (óránál) semmi bizonytalanb: azért én mostan, mind testemben és elmémben egészségben lévén, nem akarom az én halálom horáira hahasztanom, teszek testamentomot az én házamnál Bajomban, 1566-ik esztendőben, első napján böjt-más hónapnak.

Először kérem az én hugomat, Bajony Zsófi *) asszonyt, hogy émekek az mi adósságim voltának, szolgálaimnak és egyebeknek, számvetvén, megelégtesse. — Az én hugomnak, Bajony Zsófi asszonynak és az ü gyermekinek hagyom az én házamat Bajont, minden hozzátartozó jószágokkal egyetemben; az mi asztagim, vetésim, juhaim, barmaim, szántótekeim, disznóim voltának: mindeket neki hagyok. — Ismeg hagyok az én hugomnak Bajomi Zsófi asszonynak és az ü gyermekinek tizenhét ezüst aranyas kupákat, mely az Thelegdy Mihály uram házában vannak. — Ismeg egy ezüst medencét ezüst korsójával egyetemben. — Egy ezüst ereg (örög) tálat. — Husz ereg (örög, nagy) ezüst kalánt (kanalat) — két villát, egyik ezüst, másik tengeri disznó. . . . — Egy ezüst aranyas sötartót. — Tíz szőnyegot, egyik fejtér. — Harom arany násfát (ékszer, melyet férfiak s nők egyaránt hordtak), melyben kevek (kövek) vannak; száz arany és 39. . . . vagyon benne. — Két arany láncot; egyikén függő vagyon. — Az minemü arany gyüireim vannak, mindazokat. — Egy lóra való homlokölöt, ezüstet, melyben kevek vannak. — Egy lórávaló kötőféket, melyek vont ezüst. . . . kevek vannak benne. — Egy lóra való ezüst láncot. — Két, lóra való ezüst nyakbanvetőt, aranyast; egy szőr boncsokot feketét, ezüst kötőjével. — Egy kis ládácskában ezüst kapsok vannak, mind azokat is. — Egy veres kamuka dolmányt. — Egy veres aklác (atlac) dolmányt. — Egy gránát (színű) nyaktörő róka subát. — Egy demechyky (?) aranyas zablyát, mely az Thelegdy Mihály uram házában vagyon, az eregbiket. — Ismeg az mi a szentegyház ezüst műve és marhája arany v. ezüst ékszer) mindazokat is neki hagyom; ha isten megépített az egyházakat, adja meg nekik; azok pedig az marhák az Gyergy Clastromé és az bajoni egyháze. — Az minemü ekreket (ökröket) mostan gyűjtettem, azokat adják el, abból fizessenek meg ezeknek: Parlagy Pálnak vagyok adós t. l. — Az szegény (atyám) uram az bagosi szentegyház pénzét kérte vólt el, azt is fizessék meg belőle. — Jakochy Györgytől vett volt el az szegény (atyám) uram f. III. (IV.) VY (II.) — Darvastul és Bánkytul kért volt az szegény uram f. l. — Az hodosi vi (új) ereg asztagot és az ott való disznókat adják el és az hodosiakat az minemü adósságban vagyunk nekik, elégtessék meg belőle. — Az minemü ruháim enmagannak

vannak, egy fekete bársonymente nestel bélelt; egy felső bársony montó fekete; egy veres atlac dolmány; egy demechyky (?) aranyas ezüstös zabla, az kisebbik, mely az Thelegdy uram házában vagyon és egy bokor (tucat) gém toll, ezeket adják el és osztogassák árváknak, szegényeknek. — Szolgálaimnak és egyebeknek, az mivel adós vagyok, azon kérem keedet (kegyelmedet) szerelmes (szeretett) hügom, hogy az én hozzám való atyafiúi szeretetet mutasd meg — számvetvén — elégtess meg. — Az Péter diák tudja, mely szolgálaim mennyivel tartozom. — Agyagos Gyergynek hagyok egy ezüst aranyos kupát, melynek az fedele . . . az derecskiek hozták vala, mely itt Bajonban vagyon, és négy ezüst kalánt. — Lőrinc diáknak hagyok egy eszve (össze) járó kis kupát, aranyast, mely az Thelegdy Mihály uram házában vagyon; és két ezüst kalánt. — Lukács Istvának hagyok egy scalát (skarlát) felső ruhát, mely itt Bajonban vagyon; és négy ezüst kalánt, egy veres szőnyegot. — János diáknak hagyok egy gránát (színű) mentét, rókaháttal bélelt, mely itt Bajonban vagyon, és egy ezüst poharat, mely az szegény atyámtól maradt, ember fejek vannak írva rajta, az társa volem leszen. — Bálint diáknak hagyok négy ezüst kalánt, és egy kis veres szőnyegot. — Tarchay Péternek hagyok három kalánt; egy szőr kicsiny boncsokot ezüst almájával, mely itt Bajonban vagyon. — Bernát Péternek hagyok egy kis virágos ivog (üveg) módra csinált kupát, melynek az szárán ezüst virág vagyon, mely az Thelegdy Mihály uram házában vagyon. — Péter diáknak hagyok három ezüst kalánt. — Istóknak, az én inasomnak, az Nagy Demeter fiának hagyom az én kék (kékre festet) loamat, melyet Pászthoy János uram adott, fékestül nyergestül; és az én magam páncélát, sisakját, az pej paripát, egy karvasat, tíz arany forintot. — Bajánháznak hagyom az szegloamat (szögbarna), melyet Katonának hívok, és az fejtér paizst, mely az kapu felett áll és egy sisakot, egy páncélt, az melyik jobb, az én magamétul (magamébül) megválva (megválasztva), és egy karvasat, tíz arany forintot és tizenöt forint apró pénzt. — Kelemennek hagyom az szárszeg (kopasz barna) loamat, melyet a Terekek (törökök) hagytak itt, mely itt vagyon Bajonban; és egy páncélt, egy sisakot, egy karvasat és tíz arany forintot. — Pálffy Janesinak hagyom az én szárparipámat, mely Szigetben vagyon és az én fegyverderokamat, mind páncélujjával egyetemben, és 20 arany forintot — Kulesár Demeternek hagyok tíz aranyat. — Iváncsy Mátyásnak

*) Serényi Mihály, füleki kapitány neje 1569-ben.

hagyok öt aranyat. — Bothos Tamásnak öt aranyat. — Bajony Mátýásnak öt aranyat. — Bárson Demeternek öt aranyat. — Széký Ambrusnak öt aranyat. — Jakab papnak öt aranyat. — Szintay Jánosnak egy fringia zablyát, mely itt Bajonban vagyon az felső házban. — Száztiz aranyom marad, azt osztogassák szegényeknek, árváknak. — Thelegdy Mihály uram adott vásárlani f. III (4), ha odajártomban történik (történik) halálom, és az pénz elvesznék, megadják ü kegyelmének. — Ez felyül megírt és elrendelt marháktul, az mi marhám, jószágom, ezüstöm, aranyom, pénzom, akármi névvel neveztessenek, émekek volnának, mindeneket az én hugomnak, Bajoni Zsófi asszonynak és az ü gyermekeinek hagyok; de kérem ü kegyelmét, hogy istent megtokintván és az én atyafiúi szeretetemet, hogy az én testamentomat beteljesitse és mindeneknek megadja. — Thelegdy Mihály uramot kérem, mint bizalmas uramot és bátyámot, hogy én atyámfiainak, régi

keztek (közök) való szeretetekért és barátságokért és az nekem való magajaánlásért, ü kegyelme az én hugomnak. Bajony Zsófi asszonynak és az ü gyermekeinek, az mennyire ü kegyelmétül, ez időnek állapotjáért lehet, legyen óltalommal és gondviselője, hogy szolgálák miá ez ház, és mi keveset hagytam neki, el ne veszzen. — Szolgáimat is ezen kérem, intem is, hogy gondolják meg azt, hogy némelyikét mi tartottuk fel és némelyek mi utánunk vannak, az miben vannak; és gondolják meg az ü hütöket, tisztességet, kárvallásokat hátrahagyván, melyért az ü jó hírek nevek mindeltik (mindig) élhessen és megmaradhasson, hogy ha nekem halálom történik, az én házamat Bajont, az én hugomtul, Bajony Zsófi asszonytul el ne idegenítsék.

Ez testamentomomat irtam az én kezem írásával, az én házamnál Bajonban, első napján Bőjt-más-hónak. Idem Joannes de Bayon m. p.

Közli: *Székely Sándor.*

Egy hét története.

(December 14.)

(VK.) E héten nem volt hétköznap. Csupa fényes, nagy ünnepekből állt, melyeket felekezeti különbség nélkül ültünk meg. Fájdalom, volt közöttük egy gyászünnep is, mely egészen megzavarta örömeink fényét, melybe mint egy sötét, nyomasztó árnyék esett.

Este még senki sem hitte, hogy másnap e hirre virrad: *dr. Balassa meghalt!* Nehány nap előtt még látták őt vidáman a miniszterelnök estélyén, látták a kórodában, látták nehéz betegek kórágánál, kocsiban sietve, hogy minél több emberen segítsen! És ez 54 éves, élet- és erőtlen alakot, e nagy elmét, e nemes természetet, e yetemünk és akademiánk díszét, párnapi emésztő loboly hirtelen megsemmisíté.

Megdöbbenő volt e hir, s mint Székács oly jellemző erővel mondá: ép úgy megkönyezte a királyné, mint a koldúsasszony! Nem csak az egyetem tagjai, kik most gyászt viselnek, nem csak a tudósok, kik egy európai hirnév tulajdonosát vesztek ki sorukból, nem csak tanítványai, kik az idén nem akarnak többé mulatni, s a segélyegyleti bátról rögtön lemondtak, nem csak a magyar értelmiség, melynek az elhunyt egyik dícsőségét képezte, hanem túl a haza határain is mindazok, kik Balassát ismerték, mely gyászszal érzik e veszteséget. Híres német tanárok megindultan fejezték ki fájdalmukat s a bécsi „alma

mater“ koszorút küldött a koporsóra s küldöttségöt a temetésre, mely ép oly fájdalmas, mint föl-emelő látvány volt. Egy költői lelkű pap: Székács, s egy hálás tanítvány: Osváth Albert tartották a gyászbeszédeket az evang. templomban s az egyetemi kóroda előtt. A koporsó gyászszalagjait miniszterek és tudósok vitték. A királyné halotti koszorút és képviselőt küldött, s a menyezetes gyászszekeret ezerek meg ezerek környezék.

S volt e gyászban valami magasztos.

E koporsó egyszersmind az érdem oltáraként tünt föl, mely előtt az elismerés könyeivel áldozott úr és szegény, ismerős és ismeretlen.

Egy szegény protestáns lelkész fiát temették itt, ki a tudomány lépesőin önjerejével emlekedett igazi hatalommá. Egy jó embert, kibem a lángelme a szenvedők javára gyümölcsözőtt. Egy nemes honfiút, ki lehetett volna külföldi nagy egyetemek gazdagon fizetett tanára, s ki megmaradt a mi szűkebb körű főiskolánknál, mert itt nagyobb szükség volt rá. Egy fényes kedélyt, kinek szelleműssága ép oly ismeretes, mint mély tudománya. Valóban csak ritkán is egyesül egy emberben annyi kitünő vonás, mint Balassában, s ez az oka, a mért oly sokáig pótolhatlan marad. Tanári székét bizonyára ismét jeles tehetséggel fogják betölteni, de őt magát talán igen sokáig senki sem fogja feledtethetni, mert

benne a tudomány kincseivel és a férfi erélyével a szeretetroméltóság hódító ereje párosult. A tanszéken és a szalonban, a boncaszturnál és a művészet csarnokaiban, szóval akárhol találkoztunk vele, mindenütt mély benyomást tett ránk. Tisztelet és bizalom környezék, oly bizalom, melynek sajtószertű kifejezést adott egy megijedt urnő, midőn a gyászírra azt mondá: „Istenem! ezután félek élni, mert ha bajom lesz, ki segít rajtam?”

Balassa — mint érintők — nem csak az elme, hanem a szív embere is volt. Hat év előtt Karlsbadban nőül vett egy — szegény fiatal leányt. Sokan csodálkoztak rajta, mert hisz a legfényesb házasságot köthető vala! Csodálkoztak a legtermészetesben, hogy egy szivgazdag ember szive után indult, s meglelé jutalmát — boldog lett, habár kevés időre.

S a mily szomorú most korai halálára gondolni, ép oly vizsgálató a tudat, hogy az élet korán is megadta neki a kitüntetések, a tiszteletet, vagyont, befolyást. Mindene volt, kivéve a — nyugalmat. Ifjúságát nagy fáradsággal szentelé ismeretek gyűjtésére, hogy férfikorát még nagyobb fáradsággal fordítsa ez ismeretek fölhasználására. De egy nagy orvos dicsőségét ép a magasztos nyugtalanság képezi.

Fájdalom, most már nyugszik, s ránk hagyá a nyugtalanságot, melylyel utána gondolunk. Szenvédők és kétségbeesettek ajkain hányszor fog lebogni a sohaj; ha most Balassa élne!

S csak egy ily rendkívüli tehetség halála zavarhatta meg annyira a mult napok nagy ünnepélyeinek örömhangját, melyeket a képviselőház és királyi palota falai láttak.

A három évig majdnem szakadatlanul tartott országgyűlésnek is vége van tehát! Az utolsó ülésben volt még egy mozzanat, mely eseményt képez, s ez Bodekovics Kálmán tárcanéklitűi horvát miniszter megjelenése. Nagy éljenzés fogadta a házban, hol rég várják már, hogy egy horvát miniszter is otthon legyen. Szentiványi Károly elnöki búcsúbeszéde szintén megható volt. Ily ünnepi alkalmaknál az ősz hazafi szövegét mindig emelkedett bensőség jellemzi. Nem „mondódik“ ilyenkor semmi; sőt ellenkezőleg az ékesszólás meleg ereje hatja át kifejezéseit. Előadva a képviselőház némely érdekes számadatját, s visszatekintve a kiválóbb örömnapokra: az isten áldását kívánta a szétszórt képviselőkre, s kérte őket, hogy az elnöki szék hibáit vagy mulasztásait bocsássák meg neki. Mindenki fölállt, éljenzett, s Deák Ferenc fejezte ki a ház köszönetét elnöki fáradozásaiért. S érdekes volt látni a szétszórt.

Mint fogtak egymással kezét azok is, kik egymás ellen gyakran oly hevesen küzdöttek. Deák odament Csanádyhoz is, ki annyiszor támadta meg őt a legkiméletlenebbül, s kezét fogtak. Nem ellenségek, csak pártellenesek osztaltak itt szét, kik egyformán szeretik a hazát, habár különböző úton védik boldogíthatni.

S következett másnap a befejező ünnepély: a trónbeszéd. Több, mint ötszáz kocsis robogott föl a palotába, mely előtt ezer meg ezernyi nép állott. Fényes aranyos menték, papi keresztok, csillogó rendjelek, gazdag udvari egyenruhák, egyszerű képviselői atillák, kardesörgés s ünnepélyes hangulat — ez volt a trónterem várakozó képe. Egyszerre harsány éljen hangzott föl: jött a királyné, magyar bársony derékban, fehér uszályruhában, fején korona; mellette József főherceg, a honvédség főparancsnoka, magyar tábornoki ruhában; a királyné sokáig állva beszélgetett vele az emelvényen; az udvarhölgyök szintén magyáros nagy díszben jelentek meg.

A király kísérete még fényesb volt, de legfényesb a trónbeszéd, melynek irálya és tartalma egyiránt lelkesített. Még a honvédség régi dicsősége is hangsúlyozva volt benne. Valami hat vagy hét pontjánál zúdult föl az éljenzés.

Egy tábornok meglepetve mondá: ilyesmin megütköznének Bécsben!

„Miért — felelé szomszédja, — ez az őszinteség árja, melyet kár volna fékezni. Magyar ember ugysem engedí száját befogni, ha valamit érez.“

Az udvari estélyen is a szivélyesség gyakran megmozgatta az etiquette cifra és merev „spanyol“ falait. A király és József főherceg feltünően hosszan beszélgettek régi honvéd-főtisztekkel, (Perzel Mórral, Ivánkával, Várady Gáborral,) valószínűleg a vérendszerről. A királyné pedig Somssich Pállal és Jókaiával, kinek elmondá, hogy művei közül legjobban szereti a „Karpáthy Zoltánt“ s várja utolsó regényének megjelenését. A költő úgy felelt, mint egy költőhöz illik: őszintén, melegen, a férfi hódolatával. A királynő azt gondolhatta magában: „méltó ember műveire.“

S örvendetes, hogy az előkelőknek, kik hazai irodalmunkat eddigelé nem a legbuzgóbban karolták föl, (sokan, mondjuk ki nyiltan, nem is ösmerék,) maga a királyné ad példát. Egy este leüzentet a nemzeti színházhoz, hogy más nap óhajtana egy magyar népszínművet látni, s a kitűzött „Porticii néma“ helyett előadják Szigeti „Kisértét“, s a királyné gyönyörködve mulat a sikerült népalakokon, az eredeti körmönfont

boszédmódon, melyre a mi páholyaink delői — félreértve a költészet e sajátos műágát — csak fitymálva néznek, s kétszerezsen megáhitják rá az olasz opera édesded áriáit, vagy valami Sardou-féle mesterkélt párisi parfume öt. Vasárnap pedig a királyné magyar dalokat óhajt hallani, s fölkéreti a budai dalárdát, mely legjobb karénekeivel vonúl be a királyi palotába, holott eddig még a posti dísztermek lakóihoz sem volt soha szerencséje. A hazai regény, a népszínmű, a magyar dal így jutnak be egyszerre a legmagasb helyre, mielőtt az itthoni „magas“ körök lépcsőin a kellő szives fogadtatásban részesülhettek volna.

S a mig a kedvet kapott múzsa így terjesztgeti szárnyait, a kifáradt politika megy — pihenni, néhány hétre. A képviselők búcsúzása pár napig tartott. A baloldali tagjai vettek legelőször is búcsút pártfőnökeiktől; a baloldali ifjuság pedig egy bizalmi albumot nyujta át e párt körének; lakoma is volt a Frohner-szállodában, hol poharakat üritettek a jövő diadaáért, de megemlékeztek egyszermind a párton kívüli nagyokról is: Deákról, (kit Csernátony köszöntö föl „önzetlen hazafiságaért,“) és Kossuthról. — A Deák-körben pedig Somssich tartá a búcsúbeszédet, melyben meghatva emelte ki szeretett pártvezérük érdemeit, melyhez a miniszterelnök egy költői hasonlatot is fűzött: Deák és a többség szelleme — úgy mond — némi fényt vet a kormányra is, de ez úgy tetszik ő előtte, mint a hegyek orma, midőn a nap lenyugszik: rajta látszik a fény, de nem tőle jön.

Fölhasználjuk e szelleműs hasonlatot, hogy annak csillogó szárnyán az érzékeny búcsúzások színhelyéről egyenest a hangversenyek zengő-bongó termébe röpjüljünk.

A redont kisebb termében ugyanis mi olyan fényt láttunk, mely tőlünk eredt, de — fájdalom

— nem rajtunk látszik. Goldmark — e kitűnő zeneköltő — ide való, de a német zene hőse lett. Nem csak egy jeles művéhez, hanem ő magához is szerencsénk volt a mult héten, mert a philharmonikusok meghívták, hogy személyesen igazgassa „Sakuntala-nyitányát,“ mely a legköltőibb zenekari művek egyike. Megragadó hangfestvény ez, melyre a költőt egy ó-hindu drámai költemény lelkesíté. Dallamaiban keleti bűbáj, hangszereelésében keleti szingazdagság ragyog. Az eltaszított Sakuntala mélyen sovárgó fájdalomt búgják a gondokkák s lehelik a kürtök, mignem e fájdalmat az engesztelődés kitaruló derűje fejezi be. A közönség elragadtatva tapsolá a költőt, ki oly mosolytalan arccal s oly szerényen hajtogatá magát, mintha engedelmet akart volna kérni, hogy ilyen lelkesítő művet irt. Schumann Klára is ép ily komoly jelenség a zongora mellett. Mélyen átértett játékkal, kivált midőn elhunyt férj, és Chopin műveit játsza, minden felé a gyönyörködés mosolyát idézi elő; de ő maga mindig egyforma marad, mint a szertartás papnöje, midőn áldozik. Két látogatott hangversenyt rendezett, s aztán nem is játszott többet, csak a királyi palotában, honnan az udvarral együtt megint elköltözik a pompa és élénkség.

Jön az apály ideje, melyben majd idők lenno még dr. Akinnel is foglalkozni, ha a mult héten — mint valami neki-tévedt lepke — be nem szállott volna az öndicséret gyertyalángjába, mely szörnyen megperzsolé. Azt, hogy hátramaradt tudományos viszonyainkat szellőztette, habár kissé kiméletlen kézzel is, szívesen elnéztük, mert mondott sok igazat; de hogy magáról úgy beszélt, mint valami új Keplerről, azt már a szolid magyar természet nem veszi be. Ne saját szavai, hanem tettei diesérjék az embert!

V e g y e s k ö z l e m é n y e k .

F. Gy. (*Történelmi naptár.*) December hó 17-én született St. Malóban Broussais Ferenc, a róla nevezett gyógytani rendszer alapítója: 1772. — 18-án Albert osztrák herceg Pozsonyban királylány választatott: 1437. — 19-én m. h. Erzsébet királynő, Albert özvegye: 1443. — 20-án — 21-én szül. Blumauer: 1755. — 22-én Mátyás király menyegzője Beatrixsal: 1476. — 23-án indult meg a győri vasut: 1855.

— („*Családi kép*“) cím alatt lapunk mai számának 9-dik oldalán Gyulai László egy szép

életképét mutatjuk be, melynek egyik érdeme, hogy kerül a csárda- és betyárélet vázolását, mi nélkül régibb festészeink alig tudtak maguknak magyar népeletet képzelnai; másik érdeme, hogy a legköltőibb tárgyát: a család csendes boldogságát állítja élénk a gyermekét b mutató anyai szeretetben, a szende jelenetnek örvendő atyában, s hűséget képviselő házi kutyában, s mert az életben mindenütt ott van a fény mellett az árny, a derű után a ború, a boldog érzelmek mellett a keserűség, a nemes érzés mellett az aljas: azért

a szeretet, öröm és hűség e szép csoportozatához ellentétül oda tette az irigység személyesítőjét is: a kutya cirógattatása miatt morgó s tevehátat csináló macskában.

*(*Dr. Balassa János életrajva.*) Hazánk legkitünőbb, legtiszteltebb orvos, dr. Balassa dec. 9 dikén alig nehény órai komoly betegség után váratlanul elhunyt. E kitünő férfi életpályája tehát, — melynek hasznos munkássága a külföldön is elismerésben részesült,—érdekelni fogja minden olvasónkat. 1838-ban a bécsi egyetem orvoskarának tanárai előtt egy 24-éves magyar ifju tevő le a szigorlatokat, ki rendkívüli szorgalma és tehetsége által általános figyelmet ébresztett, és különösen a híres Wattman Józsefnek kedvence lön. E nagy-hírű műtő, látva az ifjúnak feltűnő tehetségeit és laudakadlan buzgalmat, örömmel vette őt pártfogása alá s 1839-ben kieszközölte, hogy a bécsi egyetem műtőintézetébe, mint annak legjelesebb tanítványa, felvétetett. A bécsi tanárok e kedvence, a bécsi orvosnövendékek e kiváló hallgatója Balassa János volt, ki 1814 május 5-én született Tolnamegyében. Az első oktatásokat édes atyjától vette, ki köztiszteletben álló evang. lelkész volt, s azután Sopronban, és később a pozsonyi lycumban folytatta tanulmányait. 1832-ben mint 18 éves ifjú Pesten orvosnövendék lett. Itt három évet töltött, s a hátra-levő két évet Bécsben fejezte be, s az orvosi szigorlatokat is ott tette le, mint fentebb említettük, tanárainak és pályatársainak felé fordult figyelme mellett. 1840-ben, mint okleveles műtő a bécsi kórház egyik sebészi osztályára neveztetett ki másodorvosnak, s később Schuh tanárnak lön segédje. Ekkor már oly hirre emelkedett, hogy 1843. májusban, midőn a pesti egyetemen a sebészi tanszék megürült, őt neveztek ki annak tanárának, s benne a pesti egyetem oly tanárt nyert, milyennel eddig még nem birt, s melyet irigyelt öle egész Európa, sőt Bécsben régóta szerették volna magukhoz hívni a híres műtőt, ki azonban nem akart megválni hazájától. A 48—49-iki szabadságharc legyőzete után a hadi törvényszék több havi fogságra ítélte őt, de bobörtönzői annyi kegyelemért esdő folyamodványnyal halmozattak el a lakosság minden osztályából, hogy az általános rokonszenv és részvét e tömeges nyilatkozatainak engedni kénytelenítették, s a híres foglyot szabadon bocsátották. — Hasonló általános szeretet és tisztelet nyilvánult iránta ez évben, midőn tanárságának 25 éves jubileumát ünneplék, nem gondolva, hogy nem sokára gyászos halálát kellend siratni. Nemes

szívének szép jellemvonását adta akkor, midőn nem gondolva az előítéletekkel, nem azon fényes igényekkel, melyekre hire feljogosította volna, egy Karlsbadban megismert szegény leányt vett őt év előtt nőül. De mint minden szép tett, ugy ez is önmagával hozta jutalmát, mert családi élete a legboldogabbak egyike volt. A kitüntetések között, melyek pályáján kísérték, első helyen kell emlitenünk hallgatóinak azon rendkívüli szeretetét és tiszteletét, melylyel iránta viseltettek. Halálának megdöbbenő hírére nemcsak minden orvosnövendék elkomorult és megsomorodott, de segédje és műtő-növendékei sirva fakadtak. Ily szeretet lehet egy tanárnak legszebb jutalma, legnagyobb kitüntetése. — A köztisztelet és becsülésen kívül felemlítjük még, hogy ő felsége kir. tanácsosi ranggal s a Lipót-rend kis keresztjével tüntető ki, a magyar tud. akademia irodalmi működésének elismerésül tiszteleti tagjának választotta, s királyné ő felsége budai tartózkodása idejére őt ajándékozta meg bizalmával. Megemlítjük még, hogy a koporsó egyik koszorúját a bécsi egyetem küldé, s rajta e magyar főlirat volt olvasható: „Balasának, a sebészet nagy mesterének, a feledhetlen tanárnak és buvárnak, Billroth és iskolája.“ Billroth bécsi tanár épen előadás közben kapta meg a Balassa halálát tudató gyász sürgönyt, s azonnal fölhívta hallgatóit, hogy álljanak föl az elhunyt tiszteletére.

* (*A doktorok pálcái.*) Régebbs idöben nem is tartották valóságos Aeskulápnak az oly doktort, kinek pompás, cifraságokkal ellátott pálcája nem volt. Némely öregebb, a szívonalról kikölkent orvosnál, már csakis ez a pálca ér valamit. Sok orvosnak szokása volt, hogy ha a beteg ágyánál megjelent, orrához tartotta a bot végét, mintha e műtét által az agyvelőt akarta volna élesíteni, hogy a betegséget fölismerje. Ritkán látni lefestve oly doktort, ki nem orrához bigygyezett bottal lenne. — Különben a pálcán a gömbnek még különös jelentősége és célja is volt: üres lévén, belsejében mindenféle erős illatú szerekkel volt ellátva, mely akadályozta a nehezebb s ragadós betegségeknel kifejlett veszedelmes kigözlögs beszívását. A későbbi orvosok már kifeledeék ez irt botjaikból, a célirányosságról egészen megfeledkeztek, s csupán tekintélyadás végett tovább botjaikat orruk alá, mint a költő, ki borzas haját visel, s azt borzolgatja, hogy annál inkább figyelembe vegyék s megbámulják a laikusok.

jelenik — egy példányt küldhessen a felségének. „Fog-e én nem sokára új művet is írni? — kérde a királyné tovább, — most már azt hiszem, több ideje lesz önnek a költészettel foglalkozni, miután a politikai kérdések szünetelnek.” — „Háládatos is tartozom lenni a költészetre iránt, — viszonzó Jókai, — miután annak köszönhetem ezt a magas kegyet, melyben most részesülök, s melyben politikai munkódomért ez idő szerint talán nem részesültem volna.” — „En a politikához nem értek, jegyzé meg a királyné mosolyogva. „Legmagasb politika, — mondta rá Jókai, — egy ország szívét megnyerni s ahhoz felségedet bizony ért.”

*(A királyi udvar) a karácsonyi ünnepre költöztek el Budáról. Hír szerint a király e hó 20-án, királyné a felsége pedig 22-én távozik Bécsbe.

*(Az országgyűlés,) hír szerint, már f. hó 19-én össze fog hivatalni. A központi választási bizottmányok fel fognak szólítani, hogy azonnal összejöjjenek a választásokat. Az országgyűlés jövő év május havában ülne egybe, s azonnal összehívatanának a delegáltak is, — hogy ne legyenek többé kénytelenek elharmarkodni a munkát.

*(Királyné a felsége természetén) vasárnap hangverseny volt, melyben a budai dalárda népdalokkal, és a köztünk időző Schuman Klára zongoraelőadással vett részt.

*(A magyar testőrség) felállítására rövid idő alatt megtörténik. A gárda pénzalapja, melynek jövedelme évenként megközelíti a 20,000 frot, már a magyar kormány kezelése alá van adva. Ez alap azonban csekély lévén a gárda szükségleteinek fedezésére, király a felsége saját civillistájából 100,000 frotra fogja kiegészíteni, s ekkép a magyar testőrség is épen oly királyi ellátásban részesülend, mint a német testőrség.

*(Az egyetemhez) Kerkapoly Károly, volt országgyűlési képviselő, a politikai tudományok rendes tanárává nevezetett. Kerkapolyi református

*(Az írói kongresszus) a hó 14-iken nyílt meg. Korelnök Holländer Leó eperjesi író képviselő lett. B. Eötvös kultuszminiszter nyitotta meg az ülést a pesti megyeháza nagytermében, elősorolva az elintézni valókat; (vallásköszegi és iskolai ügyek, a jövőben tartandó kongresszusok megállapítandó szabályai stb.) s kifejezve a reményt, hogy írói polgártársaink a szabad eszmék mellett fognak burogni. Eután a gyülekezet a megbíró leveleket szedte be, s az igazságszókra nézve több osztályba osztotta. A legközelebbi ülést akkor tartják, ha a kongresszus egészen szervezhető lesz.

*(Balassa údász a tandíri széken) hír szerint: Kovács Sebertyén Endre lesz.

*(Az írói segélyegylet hangversenye) 1000 forintot felel jövedelmezett; s a költségek levonása után körülbelül 800 frot tiszta jövedelem marad.

*(Ghyczy Samu ügyvéd) 200 frottal az írói segélyegylet alapító tagjai közt lépett.

*(László Henrik) 200 frottal szintén az írói segélyegylet alapítója lett.

*(A orillagó) a budai Rózsahegyen készülnek fölállítani.

*(A „Magyar Újság” szerkesztője) újévtől Irá-

nyi Dániel lesz, ki — mint Pécs városa képviselője — csak e napokban tért vissza Páriából.

*(Ludwigh Lajos,) ki folyvást Brüsszelben él, odig hét kerület szőlőitől, hogy a jövő országgyűlésre fogadja el a képviselő-jelöltséget. Erdemes hazánkba a kézmárki jelöltséget fogadta el.

*(Pestvárosa közgyűlése) Perényi Zsigmond szobrára s a nagysarlói honvéd-emlékre száz-száz forintot szavazott meg.

*(A „Corvina” egylet), mely a nép számára fog gondoskodni mulattató és hasznos olvasmányokról, e hó 11-iken tartott értekezletén (mely Türr altábornagy lakásán ment véghez) a nagy számú jelenlevők a részvények legfőbbjét már aláírták.

*(Az erdélyi vasút megnyitása) e hó 15-kére volt kiüzve. Gyulafehérvárt, hova a vonat 12 órakor érkezik be, nagy ünnepélyre készültek, 300 személyt hívtak meg, köztük valamenyi osztrák főherceget, az alsó s felsőház tagjait; a papság és tanács előkelőit, továbbá minden városból egy polgárt. A felszentelési ünnepélynél a papság élén Fogarasi püspök önmaga fog celebrálni. — Gyulafehérvárt a lehető legnagyobb forgalmat remélik, miután máris 300,000 mázsa tovább szállítani valójuk van.

*(Balassa halála felett) Bécsben is nagy mértékben nyilvánult a részvétel. Hebra, a jeles tanár, mely szomorúsággal jelenté a gyászhirot hallgatóságának. A bécsi egyetem és a tanulóik küldöttségeket indítottak a temetésre; lejött dr. Dumreicher híres műtő-szébes is. A koporsóra királyné a felsége küldött egy pompás koszorút, s a királyi udvart a gyászszertartáson b. Nopcsa Ferenc képviselte. A koporsó szalagjait tartották az akadémia részéről: Horváth B. és Lónyay M. miniszter urak Horvát Mihály, Arany János, Asbóth Lajos tk., Szász Károly, Greguss Agost és Nendtvich tr.

*(Művészeti hírek.) Thán Mór jeles festészünk a királyi pár arcképet festi az észak-keleti vaspalya társulat tanácssterme számára; az arcképhez a felségök több ízben ültek a művész előtt. — Barabás a pesti takarékpénztártól megbízást kapott Fáy András, Simoncsics és Hajós József arcképeinek lefestésére. — Telepi Károly a füleki parkból részleteket fog festeni gr. Berchtoldnak megbízása folytán. — Mianich József szobrának pedig gróf Károlyi Alajosnak készíti domborműveket. — Orlay P. S. nagy képet fest „Corillon”-ról, s új műlapunkat.

*(Nagybecsi tárgy birtokába jutott a nemzeti múzeum.) Ez azon erektek első porcellán tála, melyet a londoni világtárlaton is oly sokan bámultak, s melyen a pozsonyi országgyűlés ama jelentete látható, midőn Mária Teréziának a nemzet életét és vért, ajánlja föl az országgyűlés. Fischer Mór híres herendi porcellángyára készíté a pompás művet s ugyancsak Fischer ajándékozta a nemzeti múzeumnak.

*(A panonhalmi főpátedg székesegyházát) melyet még József császár idejében bemoszoltak s elrontottak, most teljes buzgalommal igyekeznek régi díszében állítani helyre.

„(Az erdészeti egylet) 200 frtot tüzött ki egy „Erdészeti kis tükörre“, mely a nép és erdőkerülők számára legyen írva. A pályázó művek a szokásos föltételek mellett jövő év május 1-ődjére az egylet igazgató választmányához, Pestre küldendők.

* (A Keitler-csatánál) egy budapesti töképezésekből alakult egylet, minden kamathatósítotték nélkül is kész kiegészíteni, de fájdalom, oly hírek szárnyalnak, mintha a kormány nem lenne hajlandó a csatorna tervét pártolni.

* (Bem szobrára,) melyet M. Vásárhelyt fognak felállítani, Brassó városa 100 frtot adott hála jeleül a tábornok azon lovagiasságáért, melyet egykor Brassó iránt tanusított.

* (Vámbergy felől) Renan, a „Jézus életének“ híres írója, igen kedvezőleg nyilatkozott. Nevezete-

sen a párizsi ázsiai társulat idei évi jelentésében azt írta róla, hogy Vámbéry munkái a keleti nyelvtudományt illetően, eredetiek és magában állók, minél fogva fölkeltik a szakferfiak általános érdekeltségét.

* (Mevész tolvajok). Azon nap, midőn a kir. udvar Gödöllőről Budára költözött át, néhány számító s elbizottabb tolvaj az izraelita templomnál lesbe állott s midőn az ezüsttel megterhelt udvari társzekerék arra haladtak, sikerült egy ezüsttel megrakott ládát leemelniök. Már mintegy 30 lépésnyire haladtak a valóban királyi zsákmánnyal, midőn egy utánok érkező udvari kocsin egy szolgálóra észrevéve a tolvajokat s megmentette a nagyérdéki ezüst készletet. A jó madarak megugrottak.

Az „Ujdonságok“ folytatása a Mellékleten.

Előfizetési fölhívás a

„HAZÁNK S KÜLFÖLD“

értékes színes műlapokkal megjelenő legolcsóbb képes hetilap új folyamára.

Jövő évi előfizetőinket különösen szerencsénk van figyelmeztetni, hogy a kelet-ázsiai és dél-amerikai magyar-osztrák expedíció magyar vezértagja, **Xántus János** tisztelt útzónk és természetudósunk, csupán csak a „Hazánk s Külföld“ számára ígérkezett az expedíció élményeiről tudósításokat küldeni, melyek mindegyike szép rajzok kíséretében fog megjelenni.

1869 dik évi egész éves előfizetőink, (habár csak negyedéves részletekben küldik is be előfizetési őszegzeiket) csupán csak 30 krnyi helyeg- és csomaglási díjnak beküldése után, ismét egy pompás, tárgyánál fogva ez eddigieknél is sokkal érdekesbb színes nyomású nagy műlapot kapnak, melynek címe:

„Guyon honvédtábornok a n.-szombati csatában.“

(E kép tárgyára vonatkozólag történelmünk ezt írja: „A n.-szombati véres harc 1848. decz. 18-án történt. A várost már körülvevtek Simunnich császári seregei, midőn Guyon 1700 főből álló kis csapatával oda egyszerre csak bevonult s készülteket tőn az útcái harára. Minthogy a város nyílt vala, barrikádokat emeltetett s a még létező egyetlen kaput eltorlaszolta. Guyon emberei — ő maga elől, baljában nemzeti zászlót lobogtatva, — oly hősileg harcoltak, hogy tüzéségéből csak négy ember nem kapott sebet. A régi Ernő-zászlóalj zászlaját elvesztette, hanem csak akkor, midőn egyik százada az utolsó emberig elesett. A legtöbb tüzér csak akkor hagyta abba ellenszegülését, midőn az ellen szuronyai alatt holtan roskadt össze. A n.-szombati véres kimenetelű, de páratlan hősiegítéi csata hírére az országgyűlés elismerést fejezett ki Guyon iránt, s az elesett bajnokokért országzerző gyász-istentisztelet tartását rendelte; sőt indítványoztatott az is, hogy készíttessék arany tábla, melyre a hős vezér és hős katonáinak nevei följegyeztessenek).

Ezen, nagyságára nézve régi műlapjainkhoz hasonló képnek eredeti aquarelljét **Orlai Petrich Samu**, jeles képirónk egyenesen a „Hazánk s Külföld“ részére készíti.

Uj előfizetőink azon kedvezményben részesülnek, hogy külön-külön 1 frtért s 30 kr. csomaglási díjért megrendelhetik négy múlt évi, u. m.: „Dobozi“ — „Zrinyi és Frangepán.“ — „Hunyadi László búcsuja“ s az idei előfizetőinknek már megküldött vagy részben most expedíált „Huszár-bravúr“ című képünk bármelyikét, vagy 4 frt 30 krért egyszerre mind a négyet. (Bolti áruk 8 frt).

T. gyűjtőinknek minden 10 egyszerre beküldött előfizetés után a lap egy tiszteletpéldányával s az új műlappal, s 20 egyszerre beküldött előfizetés után a lap tiszteletpéldányával s mind az öt nagy műlappal kedveskedünk.

Előfizetési föltételek:

Egész évre	6 frt.	Negyedévre januártól—áprilisig	1 frt 50 kr.
Félévre januártól—júliusig	3 „	az 1868 ki műmelléklet csomagolása külön 30 „	

Szokoly Viktor,
főelölts szerkesztő.

Kiadó és tulajdonos: az „Athenaeum“ társulat.
(Pest, barátok tere 7. szám.)

Melléklet: a „Heti Posta“ előfizetési íve.

Külön melléklet: Előfizetési felhívás a „Bolond Miska“ 1869-ik évi folyamára.